

РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З ФОРМУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ У ЗОШ

У статті представлено структуру, критерії, показники та педагогічні умови формування функціональної компетентності менеджерів освіти.

Ключові слова: менеджер освіти, функції менеджера освіти, критерії, показники, педагогічні умови.

Процес оптимізації діяльності установ державної освітньої системи в умовах ринкових відносин пред'являє нові вимоги до керівників навчальних закладів, підвищення конкурентоспроможності освітніх установ усіх рівнів – дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл і позашкільних закладів, технікумів, вищих навчальних закладів тощо.

Сучасний керівник повинен бути здатним до зосередження на проблемах майбутнього, уміти швидко реагувати на зміни і володіти великим арсеналом професійних умінь. В умовах сьогодення зазнають змін мета, завдання, зміст управління освітніми системами, удосконалюються функції управління, підвищується відповідальність керівників за наслідки прийнятих рішень. Управлінська діяльність у системі освіти стає професією і потребує високої компетентності керівних кадрів на всіх рівнях.

Дослідженням компетентності, зокрема професійної, управлінської та функціональної присвячені роботи В. Береки, Є. Богданова, І. Іщенко, Л. Карамушки, Н. Коломінського, Т. Сорочан та ін.; внутрішкільному управлінню та контролю – Б. Худоминського, Ю. Конаржевського та ін.; якості управління школою – М. Кондакова, О. Моїсєєва, Л. Даниленко, Л. Буркової, Є. Заїки, А. Маслова, В. Репкіна та ін.; функціям внутрішкільного управління – В. Звереві, Н. Капустіна, О. Мармази, П. Третьякова, Т. Шамова та ін.

Метою статті є презентація результатів педагогічного експерименту з формування функціональної компетентності менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ЗОШ.

Функціональну компетентність менеджера освіти ми розуміємо як сукупність знань, умінь, навичок, професійно важливих якостей, що забезпечують ефективне виконання функцій внутрішкільного управління, відповідно до вимог, які висуває управлінська діяльність до його особистості. Функціональна компетентність є результатом цілеспрямованої професійної підготовки менеджерів освіти до здійснення управлінських функцій.

Структуру функціональної компетентності складають такі групи функцій:

- інформаційно-аналітичні (збирання інформації, що відповідає цілям розвитку педагогічного процесу й управління ним; налагодження своєчасних, змістових, достатніх за обсягом інформаційних потоків у школі, їх централізацію; обробку інформації; системний й об'єктивний аналіз інформації, що охоплює усі основні системи організації; формування інформаційно-аналітичної діяльності);

- мотиваційно-цільові (контроль за цільовим спрямуванням шкільної організації; узгодження стратегічних, тактичних та оперативних цілей; забезпечення злагодженої роботи співробітників школи, розвиток їхньої ініціативи, самостійності, творчості; досягнення власних та колективних цілей; чітке виконання всіма членами педагогічного колективу делегованих їм повноважень);

- планово-прогностичні (прогнозування розвитку закладу; довгострокове та короткострокове планування; стабільність та гнучкість планування на основі прогнозів; системність усіх планів; конкретизованість планів строками, наявними ресурсами та виконавцями);

- організаційно-виконавчі (розподіл функціональних обов'язків усередині апарату органів управління керівниками шкіл та членами педагогічного колективу; формування відносно автономних систем внутрішкільного управління; визначення складу виконавців відповідно до змісту та складності завдань; налагодження взаємозв'язку між людьми, що виникає через розподіл повноважень, організаційних відносин та зв'язків між виконавцями; створення умов для роботи персоналу);

- контрольно-діагностичні (оцінювання педагогічних явищ; контроль за формуванням інформаційних потоків, що дає можливість визначити потрібну інформацію та засоби її збирання; використання методів контролю, відповідних його об'єктам; забезпечення гнучкості та гласності системи контролю, системність та науковість діагностики; порівняння фактичного процесу з тим, що планується; виявлення відхилень фактичного стану процесу від запланованого; контроль за якістю планування діяльності класів, школи, секцій, виховної роботи, позашкільними закладами, роботою класних керівників; моніторинг усіх напрямів внутрішкільного контролю);

- регулятивно-корекційні (координація діяльності та організаційних процесів у закладі освіти; регулювання відхилень в організації внутрішкільного управління; відкриття системи управління до змін; спрямування членів педагогічного колективу на формування іміджу організації). Визначено, які знання, уміння та професійні якості менеджерів освіти забезпечують їх виконання.

Специфічність досліджуваного феномена – функціональної компетентності менеджерів внутрішкільного управління, відсутність наукових наробок з проблеми його формування, вимагали розробки відповідного критеріального апарату.

Так, згідно з професійно-кваліфікаційними вимогами до професійної компетентності менеджерів освіти, запропонованого визначення функціональної компетентності менеджерів внутрішкільного управління, структури функціональної компетентності, а також наявних підходів до оцінювання професійної компетентності різних видів було визначено такі критерії та показники оцінювання функціональної компетентності до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ЗОШ: усвідомленість – неусвідомленість знань (показники: неформальність, особистісна значущість знань; оперативність, дієвість знань; перенесення знань); гнучкість – ригідність умінь (показники: здатність адаптуватися, пристосовуватися до ситуації; відповідність умінь нормам посадових обов'язків); усталеність –

неусталеність вияву прогностичних якостей (показники: стабільність вияву цих якостей; активізованість якостей).

Слід зазначити, що між означеними критеріями існує тісний взаємозв'язок, оскільки для того, щоб здійснювати певні професійні функції, зокрема контрольно-діагностичні, менеджер внутрішкільного управління має не тільки володіти певними знаннями, але й застосовувати їх усвідомлено; не тільки мати засновані на цих знаннях практичні вміння, але й бути здатним адаптувати їх до мінливих ситуацій управлінської діяльності; не тільки володіти необхідними для виконання контрольно-діагностичних функцій професійно важливими якостями, але й постійно, усталено виявляти їх, активізувати, щоб забезпечувати ефективність управління загальноосвітнім закладом.

Педагогічними умовами формування функціональної компетентності менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ЗОШ обрано:

- відображення знань, необхідних менеджерам внутрішкільного управління для здійснення контрольно-діагностичних функцій, у змісті їхньої професійної підготовки;
- цілеспрямоване формування умінь і навичок, необхідних для здійснення контрольно-діагностичних функцій, засобами ситуаційного навчання;
- використання знань, умінь і навичок щодо здійснення контрольно-діагностичних функцій має відбуватись не тільки в ситуаціях аудиторного навчання, але і в ситуаціях реальної управлінської діяльності.

Відповідно до визначених педагогічних умов і дидактичних принципів підготовки менеджерів освіти, відбувалося формування їхньої функціональної компетентності до здійснення контрольно-діагностичних функцій. Формувальний експеримент був реалізований шляхом включення в процес професійної підготовки менеджерів освіти та їхньої післядипломної перепідготовки спеціально розробленого спецкурсу "Контрольно-діагностичні функції в управлінні ЗОШ".

Наприкінці формувального етапу експерименту відбулось повторне діагностування слухачів за методикою, використаною на констатувальному етапі.

Кількість слухачів зі сформованістю функціональної компетентності на високому рівні в ЕГ – 1 зросла з 10,00% до 43,33%, тобто на 33,33%; у слухачів КГ – 1 – з 10,53% до 13,16%, що становить 2,63%. Кількість слухачів із виявом функціональної компетентності на середньому рівні в ЕГ – 1 зросла з 10,33% до 50,00%, тобто на 39,67%; у слухачів КГ – 1 – з 15,79% до 36,84%, що становить 21,05%. Кількість слухачів ЕГ – 1 із виявом функціональної компетентності на низькому рівні зменшилася з 76,67% до 6,67% (на 70%), тоді як у слухачів КГ – 1 – з 73,67% до 50,00% (лише на 23,67%).

Функціональна компетентність на високому рівні в ЕГ – 2 зросла з 11,11% до 59,56%, тобто на 48,45%; у слухачів КГ – 2 – з 7,69% до 11,54%, що становить 3,85%. Кількість слухачів із виявом функціональної компетентності на середньому рівні в ЕГ – 2 зросла з 11,11% до 59,26%, тобто на 48,15%; у слухачів КГ – 2 – з 19,23% до 42,31%, що становить 23,08%. Кількість слухачів ЕГ – 2 із виявом функціональної компетентності на низькому рівні зменшилася з 77,78% до 7,41% (на 70,37%), тоді як у слухачів КГ – 2 – з 73,08% до 46,15% (лише на 26,93%).

Кількість слухачів із виявом функціональної компетентності на високому рівні в ЕГ – 3 зросла з 8,33% до 42,86%, тобто на 34,53%; у слухачів КГ – 3 – з 8,86% до 13,92%, що становить 5,06%. Кількість слухачів із виявом функціональної компетентності на середньому рівні в ЕГ – 3 зросла з 26,19% до 53,57%, тобто на 27,38%; у слухачів КГ – 3 – з 27,87% до 26,59%, що зменшилася на 1,28%. Кількість слухачів ЕГ – 3 із виявом функціональної компетентності на низькому рівні зменшилася з 65,48% до 3,57% (на 61,91%), тоді як у слухачів КГ – 3 – з 63,29% до 59,49% (лише на 3,8%).

За результатами вияву функціональної компетентності на високому рівні в ЕГ – 4 зросла з 10,71% до 48,21%, тобто на 37,50%, проте у слухачів КГ – 4 змін не відбулося (14,29%). Кількість слухачів із виявом функціональної компетентності на середньому рівні в ЕГ – 4 зросла з 17,86% до 42,86%, тобто на 25,00%; у слухачів КГ – 4 – з 16,07% до 37,50%, що становить 21,43%. Кількість слухачів ЕГ – 4 із виявом функціональної компетентності на низькому рівні зменшилася з 71,43% до 8,93% (на 62,50%), тоді як у слухачів КГ – 4 – з 69,64% до 48,21% (лише на 21,43%).

Порівняльний аналіз результатів діагностування слухачів щодо сформованості функціональної компетентності до здійснення контрольно-діагностичних функцій в ЗОШ до і після експериментальної роботи, а також динаміка змін, дозволяють дійти висновку, що в експериментальних групах формування досліджуваної компетентності відбувалося більш ефективно, порівняно з контрольними групами. Такі висновки підтверджує статистичний аналіз отриманих даних.

Висновки. Отже, перехід переважної кількості слухачів з одного рівня сформованості функціональної компетентності до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ЗОШ до вищого, а також перехід до високого рівня означеної компетентності у слухачів експериментальних груп, засвідчив доцільність й можливість цілеспрямованого формування функціональної компетентності менеджерів освіти до здійснення контрольно-діагностичних функцій у ЗОШ. Досягнуті слухачами експериментальних груп результати відповідали цілям формувального експерименту, а набуті ними знання, уміння, професійно важливі й особистісні якості – вимогам до необхідної функціональної компетентності.